

Päämiehen puolella

Kun asianajaja noudattaa ammattietiikkaa, hän voi joutua joskus toimimaan yleistä moraalialta tai henkilökohtaista etiikkaansa vastaan. Aina ei ole itsestään selvää, kumpi voittaa: lojaalisuus päämiehelle vai totuudellisuus oikeudessa.

TEKSTI SARI ALHAVA // KUVITUS KIIRA SIROLA

Suuren yleisön mielessä eettisyys ja asianajaja yhdistyvät harvoin toisiinsa. Sosiaalisessa mediassa hämmästellään usein, miten asianajajat voivat valehdella tuomarille tai ylipäänsä puolustaa esimerkiksi seksuaalirikoksesta tai murhasta epäiltyä.

”Saunan takana on tilaa” ja ”Nappi otsaan, niin säästyy verorahoja” ovat nettipalstoilla toistuvia näkemyksiä siitä, kuinka moni suomalainen ratkaisisi epäillyn rankaisun ilman oikeuskäsittelyä.

– Keskeisten oikeudellisten arvojen puolustaminen tarkoittaa usein yleisen mielipiteen vastustamista ja vallitsevien poliittisten virtausten uhmaamista, sanoo Helsingin yliopiston sosiaalietiikan professori **Jaana Hallamaa**.

Hän määrittelee yhteiskunnan moraalin olevan yhteisön ihanteiden ja käytäntöjen historiallisesti muotoutunut kokonaisuus. Se sisältää käsityksen yhteiskunnan tavoitteista, sen jäsenyydestä ja yhteiskunnan sekä sen jäsenten välisestä suhteesta. Ammattikunnat toteuttavat yhteiskunnan ja sen jäsenten hyvinvoinnin kannalta keskeisiä tehtäviä.

– Oikeudenkäyntijuristien tulee muun muassa tähdentää oikeusvaltioperiaatteen loukkaamattomuutta ja pitää esillä, millaisia yhteiskunnallisia haittoja pakkokeinolaikien kiristämisestä on sekä muistuttaa, ettei rangaistusten ankaroittaminen ole paras keino vähentää rikollisuutta, Hallamaa korostaa.

TOISAALTA SUUREN YLEISÖN tunnekuohahdukset ovat ymmärrettäviä. Kelläpä ei olisi joskus mennyt niin sanotusti ihon alle, kun on lukenut lehdistä kuvausta henkilöön kohdistuvasta rikoksesta. Etenkin, jos uhri on ollut sivullinen, tekijälle tuntematon ja vain ollut väärään aikaan väärässä paikassa. Puhumattakaan siitä, että uhri on lapsi, vanhus tai eläin.

Sen sijaan päihdeongelmaisten ja erilaisiin jengeihin kuuluvien keskinäiset raa’atkin rikokset kuitataan helposti ”sitä saa, mitä tilaa” -asenteella.

Nappi otsaan -huudot vaimenevat nopeasti, jos epäiltynä onkin oma sukulainen tai tuttava. Silloin löytyy ymmärrystä sille, että tuomion enimmäismäärän tulee olla sama kuin vastaavista tapauksista on ennenkin annettu. Demokra-

Ammattietiikka edellä

MUIDENKIN AMMATTIKUNTIEN jäsenten kuin asianajajien on sitouduttava arvoihin, jotka suojaavat perustehtävää. Omat näkemykset siirtyvät syrjään, kun ihminen hoitaa työtään.

Papeilla ajankohtaisin väittelyn aihe on homoparien vihkiminen. Maaliskuusta alkaen homoparit ollaan voitu vihkiä maistraatissa. Jotkut kirkkoherrat ovat luvanneet seurakuntansa tiloja myös homoparien vihkimiseen, toiset eivät.

Porvoon seurakunnassa seurataan Helsingin hiippakunnan virallista linjaa, jonka mukaan kirkkotilaa ei anneta homoparien vihkimiseen eivätkä seurakunnan pappit saa vihkiä heitä. Porvoon seurakunnan pappi **Ulla Lumijärvi** haluaa kunnioittaa työnantajaansa ja noudattaa annettua linjaa, vaikka hänen henkilökohtainen näkemyksensä asiaan on toinen.

– Jos kerran Jumala on rakkaus ja kaksi ihmistä rakastaa toisiaan, niin mikä minä olen sanomaan, keiden rakkaus on oikein ja keiden väärin.

Lumijärven mielestä olisi paikallaan, että kirkko luopuisi vihkiöiteudesta, kuten monissa

Euroopan maissa on tehty. Näin vihkiminen tapahtuisi jatkossa maistraatissa, ja sen jälkeen voisi saada kirkkohäissä kirkollisen siunauksen.

– Jos joku pappi ei haluaisi siunata homoparia, seurakunnasta löytyisi varmaan joku toinen, joka voisi sen tehdä.

Uusimpana ammattietiikan ja henkilökoh- taisten näkemysten kahnauskohtana on eikristittyjen turvapaikanhakijoiden auttaminen.

– Kirkon diakoniatyö auttaa yksiselitteisesti kaikkia, jotka ovat hädässä – olivat he seurakunnan jäseniä tai eivät. Suurin osa seurakunnan työntekijöistä ja vapaaehtoistyön tekijöistä onkin tätä mieltä. Mutta on heitäkin, jotka eivät ole valmiita auttamaan tai joiden mielestä kirkollisveroa ei saisi käyttää muslimien auttamiseksi, Lumijärvi kertoo.

OPETTAJILLA ON OMA eettinen kooditonsa, jonka perusarvoja ovat muun muassa totuudellisuus, oikeudenmukaisuus ja vapaus.

– Uskon, että kaikki opettajat allekirjoittavat tuon normiston, mutta toki on vaikea sanoa, miten näitä arvoja ilmennetään käytännön työssä. 1950-luvulta on kuitenkin tultu pitkä matka kohti lapsilähtöistä opetusta, jossa hyväksytään oppilaan ainutlaatuisuus, sanoo Helsingin yliopiston Viikin normaalikoulun luokanopettaja **Katariina Stenberg**.

Suurimmat eettiset riskit liittyvät hänen mukaansa oppilaiden arviointiin.

Filosofian tohtori **Sari Mullola** tutki väitöksessään matematiikan ja äidinkielen opettajien antamien arvosanojen perusteita. Tutkimus osoitti, että opettajien käsitys oppilaan temperamentista, tavoitteellisuudesta ja opettavuudesta on merkittävästi yhteydessä hänen oppilaalle antamaansa arvosanaan.

– Nämä riskit on tunnistettava ja tunnus- tettava. Oma toimintaa on tarkasteltava. On myös oleellista, että arviointiperusteet ovat läpinäkyviä, etukäteen oppilaille kerrottuja ja ehkä heidän kanssaan laadittujakin, Stenberg painottaa. ■

”MEIDÄN TÄYTYY TOIMIA LAIN JA HYVÄN ASIANAJATAVAN MUKAISESTI. LÄHTÖKOHTAISESTI ASIANAJAJA EI VOI VALEHDELLA OIKEUDESSA.”

tian kulmakiviähän on tasapuolinen kohtelu lain edessä taustasta ja asemasta riippumatta.

Matti Kunnas toteaa 35 vuoden asianajajakokemuksella, että asianajajat joutuvat ottamaan asioihin alan ammattilaisen näkökulman, eikä se ole aina sama kuin yleinen etiikka tai matti meikäläisen mielipide. Kunnas toimi aiemmin myös asianajajien toimintaa valvovan valvontalautakunnan puheenjohtajana.

– Asianajajat on määritelty lainsäädännössä tiettyyn tehtävään. Meille on annettu autonomia toimia niiden raamien sisällä. Päämiehen puolustaminen on helpompaa, kun muistaa, että tämä on yhteiskunnan työnjaossa meidän tehtävämme.

On syytä erottaa teon ja tekijän puolustaminen toisistaan.

– Ei asianajaja tietenkään hyväksy ja puolusta rikollisia tekoja. Oikeusvaltiomme kuuluu kuitenkin vahvasti syyttömysolettama ja syytetyn oikeus puolustukseen. Puolustusasianajajan tulee toimia niin, ettei päämiestä tuomita teoista, joita tämä ei ole tehnyt tai niin, ettei hän saa kovempaa rangaistusta kuin teosta kuuluu saada, painottaa rikos-, perhe- ja perintöoikeudellisiin toimeksiantoihin erikoistunut asianajaja **Riitta Leppiniemi**.

Juristeille tämä linjanveto lienee itsestään selvä asia, mutta muille se ei aina sitä ole. Niinpä asianajajien saama palaute voi olla joskus rankkaa.

– Se kumpuaa siitä, että meillä on aina vastapuoli, ja sen mielestä olet herkästi idiootti. Mutta emmehän me asianajajat kerro omia mielipiteitämme, eikä niillä ole mitään merkitystä. Me ajamme päämiehen asiaa. Jotkut eivät osaa ajatella, että tässä riitelevät asiat eivätkä ihmiset, sanoo muun muassa siviilioikeudellisia ja perheasioita hoitava asianajaja **Tuulia Pirttilä**.

Työssä on pakko kovettaa itseään.

– Minua ei kiinnosta, mitä muut ajattelevat. Pääasia on, että tuntee itse tekevänsä asiat oikein, Pirttilä jatkaa.

ASIANAJAJAN TULISI AINA olla lojaali päämiehelleen sekä puhua totta oikeuskäsittelyssä. Toisaalta hänen tulee huolehtia parhaan kykynsä mukaan siitä, että vastapuolen oikeudet toteutuvat ja oikeudenhoito sujuu mahdollisimman

nopeasti ja jouhevasti. Näiden kaikkien toteutuminen yhtä aikaa on haastavaa. Mitä tehdä, jos totuudellisuus tuomarin edessä on ristiriidassa päämiehen edun ajamisen kanssa?

Haastatellut asianajajat eivät näe tässä suurta ongelmaa.

– Meidän täytyy toimia lain ja hyvän asianajatavan mukaisesti. Lähtökohtaisesti asianajaja ei voi valehdella oikeudessa, Leppiniemi toteaa painokkaasti.

Hänellä on oma rutiininsa toimeksiannon alkumetreille. Hän käy uuden päämiehen kanssa heti kättelyn jälkeen perusasiat läpi.

– Poliisi on jo kertonut, mistä rikoksesta päämies on syytetty. Hän tietää itse, onko tehnyt sen vai ei ja poliisillakin voi olla asiasta käsityksensä. Ilmoitan päämiehelleni, ettei tämä voi myöntää minulle sellaista rikosta, jonka on kiistänyt esitutkinnassa ja kiistäisi oikeudessa, sillä se edellyttäisi minulta valehtelua. Jos hän myöntää teon, niin asianajaja vaihtuu, hän kertoo.

HARMAHTAVALLE ALUEELLE sijoittuu tapausesimerkki, jossa päämies myöntäisi asianajajalle päivää ennen pääkäsitteilyä tehneensä rikoksen, josta häntä syytetään. Samalla hän sanoisi, ettei aio myöntää syyllisyyttään oikeudessa.

Leppiniemi toteaa, että tällaisessa esimerkkitapauksessa lojaalisuus päämiehelle menisi kaiken edelle. Kieltämättä maallikkovinkkelistäkin katsottuna uuden avustajan löytäminen ja tapauksen perehtyminen tuossa ajassa voisi vaarantaa päämiehen oikeuden perusteelliseen puolustukseen.

Kunnas tuo esiin toisen näkökulman.

– Asianajaja voi ajatella, että jos hypään nyt pois tästä, kaikki ajattelevat, ettei siihen ole näin myöhäisessä vaiheessa muuta syytä kuin tunnustus. Jos lojaalisuus päämiehelle asetetaan ykkössijalle, niin voi ajatella, että vetäytyminen vahingoittaisi päämiehen etua, Kunnas pohtii.

Enemmistö asianajajista luopuisi hänen arvionsa mukaan tässäkin tapauksessa toimeksiannosta.

– Yleensä asianajajat perustelevat tilanteen muuttumisen valkoisella valheella. Voi esimerkiksi sanoa, että tuli ristiriita päämiehen kanssa. Se voi tarkoittaa muutakin kuin tunnustusta, Kunnas lisää.

Kunnas ei ole itse joutunut tällaiseen tilanteeseen.

”KERRAN SATTUI, ETTÄ PÄÄMIEHENI
ILMOITTI MINULLE TEHNEENSÄ SEN RIKOKSEN,
JONKA SYYTTEISTÄ OLIN JUURI
SAANUT HÄNET VAPAAKSI.
SE OLI KUIN MÄRKÄ RÄTTI
VASTEN KASVOJA.”

– Sen sijaan kerran on uran varrelle sattunut tapaus, jossa päämieheni ilmoitti minulle tehneensä sen rikoksen, jonka syytteistä olin juuri hetkeä aiemmin saanut hänet vapaaksi. Se oli kuin märkä rätti vasten kasvoja, mutta ei siinä vaiheessa pysty enää tekemään mitään, hän muistelee.

ASIANAJAJIEN MORAALISTA ja etiikasta puhuttaessa tulee ensimmäisenä mieleen rikoksista syytettyjen puolustus. Mutta haasteita voi syntyä myös esimerkiksi huoltajuuskiistoissa.

– Päämiehen etu ei ole aina sama kuin lapsen etu. Lapsen etu pitäisi ottaa aina huomioon tai ainakin siitä tulisi keskustella. Jokaisen lapsuus on ainutlaatuinen ja tärkeä, Pirttilä toteaa.

Lapsiasioissa ei yleensä ole oikeaa ja väärää ratkaisua. Niinpä lasten huoltajuuteen, tapaamisiin ja elatusapuihin liittyvissä jutuissa asianajajalle on eduksi juridisen osaamisen lisäksi psykologinen silmä ja hyvät sosiaaliset taidot.

Kunnas toteaa asianajajien toimivan myös huoltajuustapauksissa ammatin koodiston mukaisesti. Heidän täytyy pitää salassa päämiehen kertomat henkilökohtaiset asiat, eikä niitä voi kertoa eteenpäin. On vastapuolen tehtävä kaivaa asioita esiin ja tuomarin punnita ilmi tuotuja asioita niin, että saadaan oikeanmukainen ratkaisu.

– Meidän on siis aina muistettava tehtävämme tässä yhteiskunnassa, myös huoltajuustapauksissa.

Jos asianajaja alkaa miettiä, ettei hänen päämiehelleen saisi antaa huoltajuutta ja ristiriita päämiehen edun kanssa käy liian suureksi, pitää toimeksiannosta Kunnaksen mukaan luopua.

Asianajajilla on ikuinen salassapitovelvollisuus päämieheltä kuulemistaan asioista.

– Se tekee ammatista raskaan. Kuulemiaan kamaluuksia ei voi purkaa pois kenenkään kanssa, Kunnas lisää.

EI RIITÄ, ETTÄ ASIANAJAJAT kamppailevat toisinaan yhteiskunnan ja ammattikunnan etiikan kysymysten välillä.

Yhteiskunnan ja ammattikuntien etiikat ovat jatkuvasa keskustelusuhteessa myös yksittäisten ihmisten etiikan kanssa, ja ne muuttavat toisiaan.

– Näiden kolmen väliset ristiriidat ovat keskeinen yhteiskunnallinen muutosvoima. Jos ne etäännyvät liian kauan toi-

sistaan, syntyy legitimitettiongelmiä, Hallamaa huomauttaa.

Asianajajilla voi olla myös omat rajansa sille, keitä he ovat valmiita puolustamaan.

– Päämiehen moraali ja oma moraali voivat törmätä lähinnä rikosjutuissa. Asianajajien on mietittävä uran alkuvaiheessa, millaisia erilaisia tilanteita eteen voi tulla ja miten toimisi niissä. Olen itse tehnyt tietoisin linjauksen, etten ota vastaan murhajuttuja, Tuulia Pirttilä sanoo.

Jotkut naisasianajat eivät lähde puolustamaan vaimonsa pahoinpitelystä syytettyä.

Riitta Leppiniemi ei puolestaan ota seksuaalirikoksista syytettyjen tapauksia, sillä hän on ollut kuultavana HUS:n osaamiskeskusten seksuaalirikoksia koskeissa lausunnoissa.

– Toimeksiantoa ei yleisesti ottaen voi ottaa vastaan, jos asianajaja kokee, ettei voi hoitaa sitä parhaalla mahdollisella tavalla tai teko on sellainen, ettei hän voi puolustaa päämiestä, Leppiniemi linjaa.

Matti Kunnaskin toteaa, että henkilökohtainen etiikka väistyy, kun ottaa toimeksiannon vastaan.

– Jos ei halua puolustaa murhamiestä eettisistä syistä, toimeksiantoa ei tarvitse ottaa vastaan. Mutta heti kun sen ottaa, tulee ammattietiikan sitomaksi, eikä mikään voi ohittaa sitä.

Hallamaa huomauttaa, että vaikka oikeudenmukaisuus on hyvin toimivan oikeuslaitoksen keskeinen arvo, syyttäjä ja puolustusasianajaja lähestyvät sitä eri kulumista.

– Syyttäjän näkökulmasta oikeudenmukaisuuden toteutuminen edellyttää, että rikokseen syyllistyneitä rangaistaan lakiin kirjatulla tavalla. Kun syyttämiskynnys on ylittynyt, syyttäjä pyrkii tavoitteeseen osoittamalla syytetyt syyllisyyden.

Puolustusasianajajan näkökulmasta oikeudenmukaisuuden toteutuminen taas edellyttää, ettei ketään tuomita syylliseksi ilman riittävää näyttöä ja että rangaistusta määrättäessä otetaan huomioon myös syyllisyyttä lieventävät seikat.

– Oikeuden ratkaisu perustuu näiden kahden näkökulman väliseen punnintaan. Jos järjestelmä ei ole korruptoitunut ja ratkaisut perustuvat kunnolliseen näyttöön, tuomiota voidaan pitää oikeudenmukaisuuden käytännössä toteutuvana likimääränä, hän tiivistää. ■

Kaikilla on oikeus hoitoon

ASIANAJAJIEN ja lääkärien etiikassa on yhtymäkohtia. Lääkäriin etiikka velvoittaa hoitamaan potilaita tasa-arvoisina, oikeudenmukaisesti ja syrjimättä. Kaikilla on oikeus hoitoon aivan samoin kuin puolustukseen oikeudessa, vaikka olisi syyllistynyt kuinka pahaan rikokseen tahansa.

– Lääkärille potilas on aina ensisijassa lääketieteellistä apua tarvitseva potilas, ei rikoksenteijä, Suomen Lääkäriliiton terveyspolitiikan asiantuntija **Mervi Kattelus** summaa.

Lääkäriin työssä on monenlaisia eettisiä ristiriitatilanteita, ja niihin on etsitty vastauksia lääkäreiden eettisessä ohjeistuksessa. Lääkäriin oman vakaumuksen törmäykset yhteiskunnan etiikan kanssa liittyvät esimerkiksi raskauden keskeytyksiin tai ajankohtaiseen aiheeseen, eutanasiaan.

– Lääkäriliitto on katsonut, että lääkäriillä on oikeus toimia vakaumuksensa mukaisesti ja olla esimerkiksi antamatta lähetettä tai tarvittavaa lääkettä

raskauden keskeytykseen, mutta tämä ei kuitenkaan saa vaarantaa potilaan oikeutta saada tarvitsemaansa hoitoa. Käytännössä potilas on ohjattava toiselle lääkäriille, Kattelus sanoo.

Uskontokin voi tuoda näkemyseroja potilaan hoitoon. Vanhemmillä ei ole esimerkiksi oikeutta kieltää lapseltaan verensiirtoa uskonnollisista syistä, jos se on lapsen pelastava toimenpide. Ääritapauksissa lapsi on mahdollista ottaa huostaan hoidon ajaksi. ■
